

KIJK DAAR !

De eikelmuis

Eikelmuisnest.
Foto Goedele Verbeylen

Tijdens dit Jaar van de Eikelmuis leerden we de eikelmuis beter kennen en hebben we in dit tijdschrift veel aandacht aan de soort besteed. Met haar zwarte Zorro-masker, uitgesproken kleurenpatroon en stevige pluimstaart is de eikelmuis erg herkenbaar, maar toch hebben veel mensen er nog nooit eentje gezien. Dat komt deels omdat de soort het niet goed doet, en een zeldzame verschijning is in zowel Vlaanderen als Nederland. Maar ook hun nachtelijke en verborgen levenswijze maakt het ons niet makkelijk om een wilde eikelmuis waar te nemen.

TEKST JOHAN STAELENS EN SANNE RUYTS

De eikelmuis wordt ook soms 'fruit-ratje' genoemd. Het is zeker geen rat, maar van fruit smult de eikelmuis wel graag. In feite is de eikelmuis een alleseter. Vooral ongewervelden (insecten zoals sprinkhanen en kevers, spinnen, wormen, slakken) zijn een belangrijke voedselbron, maar ook grotere prooien zoals zangvogels, bos- en huismuizen, amfibieën en reptielen staan al eens op het menu. In de zomer en het najaar spelen vruchten een steeds grotere rol: hazelnooten, braambessen, bessen van meidoorn, sleedoorn en lijsterbes... maar ook appels, peren, druiven, kersen en pruimen. En ja, eikelmuisen eten ook soms eikels.

GESCHIKTE HABITAT CREËREN

De eikelmuis kan je in Vlaanderen terugvinden in de Leemstreek en de duinen en heeft zich daar ontpopt tot een echte cultuurvolger. Ze voelt zich goed in kleinschalig landbouwlandschap met hagen en houtkanten, dicht struweel, (hoogstam) boomgaarden, goed ontwikkelde bosranden, oude tuinen en rommelige schuurtjes. Zelfs bewoonde huizen kunnen soms dienen als verblijfplaats van de eikelmuis. Eikelmuisen bevinden zich dus misschien wel dichterbij jou in de buurt dan je denkt!

Een belangrijke oorzaak voor de sterke achteruitgang van de eikelmuis in Europa

◀ Eikelmuis in nestkast met zelfgemaakt nestje van mos. Rechts in het hoekje zie je een latrine ('wc-hoekje') met de uitwerpselen. Foto Johan Staelens

is het verdwijnen en versnipperen van het leefgebied. Omdat eikelmuizen graag vertoeven in natuurlijke tuinen, kan je met het aanbieden van schuilplaatsen en verschillende voedselbronnen in je tuin zelf je steentje bijdragen tot het vergroten van het leefgebied van de eikelmuis. Dicht struikgewas met een grote variatie aan inheemse struiken is ideaal. Extra voedsel vinden eikelmuizen in fruitbomen, maar dan moeten deze wel goed verbonden zijn met het struikgewas zodat ze het fruit veilig kunnen bereiken. Ook in omheiningen of andere structuren begroeid met dichte klimop vinden eikelmuizen veilige schuilplaatsen en veel voedsel. Met deze tuintips doe je meteen ook andere (zoog)dieren zoals de egel een plezier.

BROMMEN, FLUITEN, BLAZEN EN PIEPEN

Eikelmuizen zijn nachtactief en laten zich niet gemakkelijk zien. Ze verraden hun aanwezigheid meestal door hun luidruchtig karakter. Vooral in de voortplantingsperiode is een hele resem sociale roepjes te horen. Ze klagen, brommen, piepen, blazen, kwetteren, fluiten, krijsen... Vaak gaat het om een mengeling van langeafstandsroepjes (langgerekte hoge pieptonen) en alarmroepjes bij dichte, ongewenste contacten (een repetitief staartmees-achtig 'tchrrrr'). Het zijn heel unieke geluiden die het best omschreven kunnen worden als brommen- en fluitende geluiden. De geluiden hebben meerdere functies: contacten tussen mannetjes en wijfjes in het paarseizoen, het bij elkaar houden van het gezin, alarm slaan bij gevaar, et cetera.

Het ideale moment om eikelmuizen te horen, varieert van gebied tot gebied omdat de voortplanting niet overal even snel start en stopt. Juni lijkt de maand te zijn dat er overal veel te horen is. Spits je oren en ga tijdens een warme nacht op pad in de buurt van dicht struweel. Soms wordt er gans de nacht geroepen vanaf zonsondergang, soms is er in het tweede deel van de nacht niet veel meer te horen. De roepjes zijn gemakkelijk tot op 50 meter en soms zelfs 80-90 meter afstand te horen.

NESTEN IN STRUWEEL

Eikelmuizen maken typische bolvormige nesten waar ze overdag in slapen. De nesten zijn ongeveer 14 tot 20 cm groot en vaak uit mos gemaakt. Ook andere zachte materialen zoals gras en bladeren kunnen gebruikt worden. De ronde ingang van het

nest zit aan de zijkant. Vaak zie je duidelijke grote, smeuijge uitwerpselen aan de ingang van het nest. De uitwerpselen zijn lang (7-15 mm of meer) en duidelijk groter dan de uitwerpselen van andere muizen (< 7 mm). Een eikelmuisnest vind je vaak in dichte begroeiing (bijvoorbeeld meerjarig braamstruweel of klimop), in holtes in bomen en in natuurlijke spleten, maar soms worden ook oude nesten van eekhoorns en vogels gekraakt en aangepast door eikelmuizen.

NESTKASTEN CONTROLEREN

Zo'n nest van mos is niet erg waterdicht. Bij slecht weer schuilen eikelmuizen liever in droge natuurlijke en kunstmatige holtes. Eikelmuizen worden dus ook vaak aange troffen in nestkasten. In nestkasten maken de eikelmuizen een nestje uit mos en/of andere zachte materialen. In de hoek van de nestkast kan je dan vaak een latrine aantreffen waar de uitwerpselen liggen. Om na te gaan waar de soort nog voorkomt en om de populatie op te volgen, worden aangepaste nestkasten opgehangen in bomen, met een uitgang langs de stam. Voor de controle van nestkasten voor eikelmuizen heb je een speciale vergunning nodig. Ga je graag eens meehelpen met het controleren van eikelmuisnestkasten? Medewerkers van het 'Eikelmuisproject' in West-Vlaanderen nemen regelmatig geïnteresseerde vrijwilligers mee tijdens een herfst- of wintercontrole. Neem hiervoor contact op met de coördinator, Johan Staelens.

Als je toevallig een eikelmuis in een (vogel) nestkast aantreft, is het natuurlijk aangewezen om ze vooral niet te verstoren en met rust te laten. Je kan er dan een

▲ Uitwerpselen van eikelmuis bovenop een nestkast. Foto Goedele Verbeylen

cameraval bij hangen, zodat je het dier kan filmen als het de kast verlaat. Cameravalen zijn sowieso ook een goede manier om eikelmuizen te inventariseren. Je kan ze lokken met gepelde hazelnoten, stukjes appel, druiven, meelwormen. Op kwetsbare plaatsen wordt soms ook gekozen om geen nestkast op te hangen, maar om de aanwezigheid van eikelmuizen vast te stellen door andere methodes zoals het gebruik van cameravallen, sporentunnels of voederplatforms.

EIKELMUIS GEZIEN?

Hoe meer zicht we krijgen op de verspreiding van de eikelmuis, hoe beter we de soort kunnen beschermen. Geef dus zeker je waarneming door op www.waarneming.be of www.waarneming.nl.

JOHAN STAELENS is vrijwilliger van de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt en Coördinator soortactieplan Eikelmuis West-Vlaanderen. SANNE RUYTS is wetenschappelijk medewerker zoogdieren bij Natuurpunt Studie en redacteur bij *Zoogdier*.

▲ Een nestje gemaakt door een eikelmuis in een nestkast. Bovenop zit een opening naar debinnenkant van het nestje. Naast mos is er ook gebruikgemaakt van andere zachte materialen zoals blaadjes en veertjes. Foto Goedele Verbeylen